

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav translatologie

Posudek vedoucího práce na magisterskou diplomovou práci

Marta Darom:
Specifika překladu maghrebské frankofonní literatury – české překlady Tahara Ben Jellouna

(Specific aspects of translations from Maghrebian francophone literature – czech translations of Tahar Ben Jelloun's work)

Cílem diplomové práce Marty Darom bylo popsat, čím je specifická maghrebská literatura v kontextu frankofonní literární produkce. Na základě toho pak jednak posoudit recepci této literatury v českém prostředí ve srovnání s literární scénou francouzskou, jednak se pokusit popsat (na základě analýzy vybraného díla autora definovaného okruhu), čím se překlad textů frankofonních autorů maghrebského původu odlišuje od produkce francouzské a jak se tato specifika jejich tvorby promítne do českých překladů. Diplomantka se rozhodla analýzu provést na některém z děl Tahara Ben Jellouna – zejména proto, že jde o autora z této dnes již početné skupiny maghrebských spisovatelů nejen ve Francii, ale i ve světě nejznámějšího, nejčastěji překládaného. Mezi Ben Jellounovými díly vydanými v českém překladu pak zvolila román *Posvátná noc*, a to hlavně proto, že jde o jediné dílo, kde měla k dispozici dva publikované české překlady – knižní z roku 2007 a dvě kapitoly z téhož románu vydané v antologii *Moderní marocké povídky* (2000).

Práce obsahuje všechny předepsané součásti včetně požadovaných příloh, je odpovídajícím způsobem strukturovaná a formálně upravená. Zvolená metodologie rámcově odpovídá potřebám zkoumané problematiky: po teoretickém úvodu následuje analýza provedená na zvoleném korpusu, ta je zakončena závěrečným shrnutím.

Práce mapuje aktuální stav zkoumané problematiky – publikované teoretické práce dohledává jak v českém, tak francouzském a okrajově i anglofonním prostředí. Pečlivě uvádí i magisterské diplomové práce z ÚTRL i jiných univerzitních pracovišť – ty cituje, ale i komentuje a hodnotí, na některé z těchto prací přímo navazuje, když se pokusí jejich závěry ověřit na základě vlastního analyzovaného korpusu.

Teoretická část zevrubně popisuje, co je frankofonní maghrebská literatura a proč je užitečné její problematiku popsat v konfrontaci s další francouzsky psanou literární tvorbou. Charakterizuje základní dilema maghrebských spisovatelů, projevující se ve volbě jazyka, v němž se rozhodnou publikovat, přičemž postihuje tuto záležitost tak, jak se od 50. let 20. století vyvíjela až po dnešní tvorbu autorů zahrnutých už i ve francouzských teoretických publikacích pod označení Beurs. Neopomine zmínit i zcela aktuální problém, kdy pojem „frankofonní“ začíná být vnímán negativně.

Pro potřeby plánovaných analýz dále diplomantka zaměřuje pozornost na Tahara Ben Jellouna – jeho osobnost a dílo představuje jen ve zkratce (avšak správně uvádí vedle románové tvorby i jeho další publikace a aktivity včetně zcela aktuálních reakcí na události „arabského jara“), protože hlavním záměrem není zhodnotit Ben Jellounovu tvorbu, ani kriticky posoudit jeho české překlady, nýbrž na základě rozboru jeho česky vydaných textů komentovat specifiku překládání maghrebské frankofonní literatury.

Proto se i v teoretické části M. Darom věnuje podrobně jazyku děl T. Ben Jellouna, popisuje důvody jeho volby mezi arabštinou a francouzštinou, snaží se

vystihnout základní rysy jeho způsobu psaní a přístupu ke zpracovávané tematice. Teoretické podklady k analýze si připravuje v pododdílech kapitoly 3.

Než přistoupí k empirické části a analýzám, komentuje diplomantka ještě recepci – srovnává obraz T. Ben Jellouna ve Francii (potažmo ve světě) a v českém prostředí. Dochází k jednoznačnému závěru, že po prvním seznámení českého publika Svetozárem Pantůčkem mají velkou zásluhu na uvedení tohoto světoznámého autora překladatelé A. a E. Lukavští. Okolnosti recepce maghrebské literatury obecně popsala ve své DP již M. Ondrušková, M. Darom se proto rozhodla na ni navázat a rozšířit její výzkum o časopisecky publikované překlady a další ohlasy. Správně se zmiňuje i o akcích, spojených s veletrhem Svět knihy 2011 zasvěceným arabským literaturám.

Pro analýzu si diplomantka přesně vytyčila hypotézy, čímž další postup získává opodstatnění a přehlednost. Metodologickou oporu našla v teoretických závěrech J. Levého, odvolává se i na práce T. Bekriho, zajímavým rozšířením analýzy je pokus o aplikaci závěrů M. Ondruškové na tento vlastní korpus.

Ben Jellounova tvorba je tu charakterizována již s ohledem na potřeby plánované analýzy – diplomantka se tedy úmyslně nepouští do translatologické analýzy originálu a překladu v běžném rozsahu, zaměří se na vystižení specifiky dané původem autora a kontextem jeho rodné kultury, sleduje, jak se tyto prvky mohou promítat v díle. Po takto pečlivém definování stěžejních okruhů se pouští do srovnání s českými překlady a vyhodnocení úvodních hypotéz práce.

Komentování jevů se opírá o údaje z citovaných slovníků a dalších příruček, např. *Frekvenční slovník češtiny* – analýza tak není subjektivní dojmologií, ale získává rozměr objektivního rozboru. Diplomantka se snaží v rámci možností nejen upozorňovat na chyby překladu, ale vyzdvihuje i pěkná řešení překladatelů, i to působí směrem k objektivnosti závěrů.

Diplomantka dochází k opodstatněnému závěru, že maghrebská literatura – nahlíženo optikou překladatele – není specifická jen tím, že se v ní může objevit problém převodu místního dialektu nebo reálií. Jde naopak o literaturu velmi svébytnou, se silnými kořeny v arabské kultuře, v její orální tradici a jiném pohledu na svět (ať už jde o rodinu, mužskou a ženskou roli ve společnosti, jiné geografické a historické souvislosti), ale i různou senzitivitu autora/čtenáře k určitým motivům a symbolům, projevující se konkrétně při práci s textem v potřebě zohlednit rozdílné vědomostní zázemí, rozdílné konotace. Jistá vrstva textu tak zůstane nepřenositelná, nepřeložitelná. Jednoznačně se liší vnímání daného textu čtenářem francouzským, který má k arabskému světu blíže, a čtenářem českým. O to víc, že – jak práce konstatuje – českých překladů děl těchto autorů vychází málo. Pravděpodobně i skutečnost, že se na jejich uvádění do českého prostředí podílí jen hrstka překladatelů (v případě Tahara Ben Jellouna dnes už výhradně jen A. a E. Lukavští), může mít vliv na to, jak Češi tuto literaturu vnímají a přijímají.

Formální nedostatky

Práce má jasnou formální strukturu, je logicky rozdělená do kapitol a podkapitol – dělení sleduje postup bádání.

Orientaci v analýzách napomáhá využití vhodně zvolených a pečlivě dodržených grafických podpurných prvků (za vhodnou variantu považuji menším typem písma uváděné citované úryvky excerpt v analýzách a to, že komentované jevy v citovaných excerptech jsou vyznačené podtržením, což napomáhá přehlednosti práce), sjednocené je uvádění názvů děl kurzivou), za všemi většími oddíly následuje shrnutí problematiky a jsou formulovány dílčí závěry. Text obsahuje různé dílčí nedostatky a

nesrovnalosti, jejich četnost však nepřekračuje tolerovanou mez. Většinu citací francouzsky a anglicky psaných teoretických prací diplomantka překládá, i to je krok směrem ke zpřístupnění textu práce širokému okruhu dalších badatelů.

Vedle občas se vyskytujících překlepů (vyznačeno v textu práce) jde také o chybování v interpunkci; drobné stylistické nedotaženosti (např. nežádoucí opakování slov); objeví se též chybný zápis slova tematický s dlouhým -é-; psaní procent je místy chybně bez oddělení značky mezerou; kolísá uvádění slova milion/milión; váhání v uvádění indexů poznámkového aparátu; na s. 36 nesprávně uvedeni kurzivou i nakladatelé.

Dílčí nesrovnalosti v textu, další náměty k obhajobě:

- s. 17: Jaká byla strategie překládat/nepřekládat citace z teoretických prací (většina je přeložena, jen výjimky ne)?
- s. 21: „práce teoretičtějšího rázu“ – myslí se asi esejistická tvorba?
- s. 32: „čímž dělají službu francouzštině“ – správně: francouzské literatury a kultury
- s. 44: „hammám“ by zde měl být popisován jako motiv, nikoli symbol
- s. 48: „undésirable“ – překlep?
- s. 45 „překladaťel mění dělení vět“ – nepřesně formulováno; je k tomuto závěru k dipozici více excerpt?

Diplomová práce Marty Darom je prací teoreticko-empirického charakteru: teoretická část má potřebný záběr, analýzy jsou provedeny pečlivě, závěry jasně formulovány. Studentka prokázala, že je schopná pracovat s odbornou literaturou a má potřebný přehled ve zvoleném oboru, jehož studium završuje tímto menším badatelským úkolem.

Diplomovou práci Marty Darom, předloženou k obhajobě pod názvem *Specifika překladať maghrebské frankofonní literatury – české překlady Tahara Ben Jellouna*, doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci známkou **v ý b o r n á**.

Praha, 11.9.2011

PhDr. Jovanka Šotolová